

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

**STRATEGIJA
VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA ROMOV
V REPUBLIKI SLOVENIJI**

(Dopolnilo k *Strategiji 2004*)

Ljubljana, februar 2011

Za pripravo besedila *Strategije 2011* je minister za šolstvo in šport dr. Igor Lukšič s sklepom številka 024-36/2009/1 z dne 25. 02. 2009 imenoval delovno skupino za pregled in dopolnitev Strategije o uspešnejšem vključevanju učencev Romov v sistem vzgoje in izobraževanja v sestavi:

- dr. Miran Komac, vodja,
- dr. Andreja Barle Lakota,
- Zdenka Cerar,
- mag. Mateja Gajgar,
- Jožek Horvat Muc,
- Franci Kek,
- mag. Marta Novak,
- Danica Ošlaj,
- Alenka Pavlovec,
- Darko Rudaš,
- Bojan Tudiija.

Besedilo strategije je bilo posredovano v javno obravnavo vrtcem (8), osnovnim šolam (13), srednjim šolam (4) in enemu dijaškemu domu na območjih, kjer prebivajo pripadniki romske skupnosti. V končno besedilo predloga strategije so bili vneseni mnogi popravki in dopolnitve, ki so jih prispevali vzgojitelji in učitelji praktiki.

Redakcijo besedila *Strategije 2011* sta opravila dr. Andreja Barle Lakota in dr. Miran Komac.

Sprejeto na 140. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, dne 17. 2. 2011.

UVOD

Razlogi za sprejem

dopolnjene *Strategije vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji*

*Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji*¹ (v nadaljevanju: *Strategija 2004*) je bila sprejeta maja in junija leta 2004, ko so jo sprejeli vsi trije strokovni sveti s področja vzgoje in izobraževanja. *Strategija 2004* vključuje izhodišča, načela, cilje in temeljne rešitve za uspešnejše vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje na vseh ravneh.

Obdobje 2004 – 2010 se zdi ustrezen interval za pregled uresničevanja določb *Strategije 2004* ter za oceno učinkovitosti posameznih ukrepov. *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji – dopolnjena verzija* (v nadaljevanju: *Strategija 2011*) je pripravljena z **namenom**, da na podlagi pregleda in ocene uresničevanja določb *Strategije 2004* predlaga rešitve in ukrepe, ki naj omogočijo še uspešnejše vključevanje otrok pripadnikov romske narodne skupnosti v sistem vzgoje in izobraževanja, od vrtcev do univerzitetnega in podiplomskega izobraževanja.

Ob tem je pomembno poudariti, da je uspešno vključevanje Romov v sistem vzgoje in izobraževanja odvisno tudi od uspešnosti ukrepov na drugih področjih: urejanja bivanjskih razmer, napredka na področju zaposlovanja, zdravstva itd.

Uspešno vključevanje Romov v sistem vzgoje in izobraževanja je možno doseči tedaj, ko se poleg oblik izobraževanja formalnega sistema upoštevajo in spodbujajo še oblike neformalnega izobraževanja, delo nevladnih organizacij itd.; skratka, ko se v procesu izobraževanja poslužujemo celotnega nabora vsebin, ki jih najdemo v nadpomenki *vseživljenjsko izobraževanje*.

¹ Dostopno na:
http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/0721_strategija_Romi.doc (28. 3. 2010).

Strategijo je bilo potrebno dopolniti tudi zato, ker so bili v obdobju 2004 – 2010 sprejeti mnogi dokumenti, ki zadevajo urejanje položaja romske narodne skupnosti v Sloveniji. Med dokumenti, ki govorijo posebej o romski narodni skupnosti, velja omeniti:

1. Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji,² ki v 4. členu, točka 1., določa, da *»Republika Slovenija ustvarja pogoje za vključevanje pripadnikov romske skupnosti v sistem vzgoje in izobraževanja, zagotavlja pogoje za dvig izobrazbene ravni pripadnikov romske skupnosti in ustrezno štipendijsko politiko«*.
2. Nacionalni program ukrepov za Rome za obdobje 2010 – 2015. V okviru 2. strateškega cilja je zapisano, da je treba *»izboljšati izobrazbeno strukturo pripadnikov romske skupnosti in povečati vključenost romskih otrok v programe predšolske vzgoje oziroma v programe priprav na vstop v osnovno šolo, šoloobveznih otrok v redno izobraževanje ter mladih in odraslih v nadaljevanje izobraževalnega procesa v skladu z načelom vseživljenjskega učenja«*.³

V obdobju 2005 – 2010 so bile določbe o vzgoji in izobraževanju Romov⁴ že vnesene v nekatere področne zakone s področja vzgoje in izobraževanja. Romsko tematiko omenjajo:

1. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 98/05) v 25., 81. in 84. členu.
2. Zakon o vrtcih (Ur. l. RS, št. 100/05 - UPB) v 7. in 14. členu.
3. Zakon o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 81/06 - UPB) v 9. členu.

Velja omeniti še nekatere strateške dokumente s področja vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, ki jih je bilo treba upoštevati pri pripravi *Strategije 2011*:

1. *Strategija vseživljenjskega učenja v Sloveniji* (julij 2007).⁵ V tej strategiji je vseživljenjsko

² Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji, Uradni list RS, št. 33/2007. Zakon poleg ostalih določb drugače ureja zastopanje romske skupnosti do države. Zakon določa, da predstavlja interese romske skupnosti v Sloveniji v razmerju do državnih organov Svet romske skupnosti Republike Slovenije.

³ Dostopno na:

http://www.uvn.gov.si/fileadmin/uvn.gov.si/pageuploads/pdf_datoteke/Nacionalni_program_ukrepov_za_Rome_20.11..pdf (15. 11. 2010)

⁴ V predpise s področja vzgoje in izobraževanja je bila romska tematika vključena že leta 1996. Pozneje se je zakonodaja dopolnjevala.

učenje opredeljeno kot »dejavnost in proces, ki zajema vse oblike učenja, bodisi formalno bodisi neformalno in aformalno ter naključno ali priložnostno (...). Poteka v različnih učnih okoliščinah, od rojstva prek zgodnjega otroštva in odraslosti do konca življenja, s ciljem, da seboljšajo posameznikovo znanje in spretnosti.

Z učenjem pridobivamo tudi interese, značajske poteze, vrednote, odnos do sebe in drugih ter druge osebnostne lastnosti.

Tako zasnovano vseživljenjsko izobraževanje in učenje ima dve razsežnosti:

- a. razsežnost trajanja, ki označuje, da se učimo od rojstva, torej 'od zibelke do groba';
 - b. razsežnost širine, ki označuje, da se učimo tudi povsod (ne le v šoli) in kar koli (ne le šolske predmete, tudi za vse druge naše majhne in velike, življenjske in delovne potrebe). Cilj našega učenja ni le pridobitev izobrazbe in kvalifikacije za delo in poklic, temveč tudi pridobitev širokega znanja, spretnosti in osebnostnih lastnosti, ki jih potrebujemo, da bi lahko uspešno in kakovostno živeli in delali kot posamezniki in v skupnosti.«⁶
2. Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do univerzitetnega izobraževanja (2007)⁷.
 3. Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci (dokument sprejet na 25. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje, 11. februar 1999).

Strategija 2011 posebno pozornost posveča področjem, ki jih *Strategija 2004* ni podrobneje obravnavala, tj. predšolska vzgoja in srednješolsko izobraževanje, dotakne pa se tudi univerzitetne ravni, podiplomskega študija in izobraževanja odraslih.

Ukrepi na področju vključevanja Romov v slovensko družbo (tudi ukrepi na področju vzgoje in izobraževanja) vplivajo na odpravljanje družbene obrobnosti in izključenosti pripadnikov

⁵ Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji. Dostopna na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/IU2010/Strategija_VZU.pdf (15. 11. 2010).

⁶ Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji, str.10.

⁷ Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do univerzitetnega izobraževanja. (Dostopno na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/trajnostni_razvoj/trajnostni_smernice_VITR.doc).

romske narodne skupnosti iz slovenske družbe. Učinkovitost sistemskih ukrepov bi bila še večja, če bi bila ustvarjena *koordinacija* med posamičnimi področji družbenega delovanja, *komplementarnost* med nosilci posameznih aktivnosti in če bi se spremenila vloga romske skupnosti pri načrtovanju razvojnih aktivnosti. Prepogosto je romska skupnost še vedno objekt, za katerega se načrtujejo ukrepi, in ne *aktiven sogovornik*, ki bi sam prispeval k načrtovanju razvojnih ukrepov in s tem tudi prevzemal odgovornost za lastno usodo.

Toda zgolj spreminjanje obnašanja na strani večinskega prebivalstva ne bo dovolj za dvig socialnega in kulturnega kapitala pripadnikov romske skupnosti. Prilagajanje sodobnim izobraževalnim trendom bo moralo nastopiti tudi v romski skupnosti.

Romska skupnost živi na različnih geografskih in v različnih družbenih okoljih. Vključevanje Romov v vzgojno-izobraževalni sistem je terjalo pripravo različnih tehnik in metod dela z romskimi otroki in njihovimi starši. *Strategija 2011* poudarja pomen inovativnih, regionalnim in lokalnim okoljem prilagojenih rešitev. *Strategija 2011* poudarja, da so samo rešitve, ki zrastejo iz razreševanja konkretnih situacij, lahko dovolj učinkovite za odpravljanje zaostankov romske populacije na področju vzgoje in izobraževanja.

Strategija 2011 poudarja, da uspešno vključevanje Romov v slovensko družbo ne more obležati le na plečih vzgojno-izobraževalnih ustanov. Uspešna integracija romskih otrok v slovensko družbo bo možna le ob aktivnem in sočasnem delovanju ter sodelovanju vrtcev in šol, centrov za socialno delo, ljudskih univerz, uradov za zaposlovanje, zdravstvenih ustanov, kulturnih centrov in nevladnih organizacij ter policije.

IZHODIŠČA, NAČELA, CILJI STRATEGIJE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA ROMOV V REPUBLIKI SLOVENIJI IZ LETA 2004

V *Strategiji 2004* je zapisano, da je temeljno **izhodišče** izobraževanja načelo enakih možnosti. Upoštevana so tudi naslednja načela in cilji:

- zagotavljanje vzgoje in izobraževanja, ki omogočata doseganje ciljev oziroma standardov znanja, ki so opredeljeni v kurikulumu za vrtnice in v učnih načrtih (nesprejemljive so rešitve, pri katerih bi odstopali od ciljev, opredeljenih v kurikulumu oziroma učnih načrtih, ki segajo od minimalnih do najvišjih, ali kjer bi bili minimalni cilji in standardi znanja edini in končni cilj pri vključevanju romskih otrok kot narodne skupnosti),
- uveljavljanje pravice do ohranjanja spoštovanja romskega jezika in kulture v vzgoji in izobraževanju,
- vključevanje v večinsko družbo, tako da vzgoja in izobraževanje zagotavljata prevzemanje funkcionalnih rekvizitov družbe in obenem spoštovanje različnosti (ter ohranjanja identitete),
- vključevanje v večinsko družbo, tako da vzgoja in izobraževanje v kurikulumu zagotavljata načela in vrednote enakosti v povezavi s socialno pravičnostjo (spopad s predsodki, približevanje univerzalnim vrednotam, spoštovanje druge kulture in jezika).

Po vzgojno-izobraževalni vertikali dokument sledi naslednjim **načelom** in **ciljem**:

- načelo odprtosti kurikula,
- načelo avtonomnosti in strokovne odgovornosti strokovnih delavcev,
- načelo enakih možnosti in upoštevanje različnosti med otroci ter načelo multikulturalizma (spoštovanje specifičnosti romske kulture),
- načelo sodelovanja s starši,
- zagotavljanje pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja,
- za področje izobraževanja odraslih: načelo vseživljenjskosti, funkcionalnosti, demokratičnosti, prostovoljnosti, raznovrstnosti in dinamičnosti, integriranosti, aktivne udeležbe.⁸

⁸http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/0721_strategija_Rom_i.doc, str. 4-5.

Strategija 2011 ohranja vsa izhodišča, načela in cilje, kot so zapisana v *Strategiji 2004*. Dodaja pa tudi nove cilje.

Strategija 2011 poudarja:

- pomen izobraževanja (izobrazbe) v luči dviga socialnega, človeškega in kulturnega kapitala, izobraževanja, ki ima kot globalni cilj vzgojiti in izobraziti človeka za samostojno življenje in prevzemanje odgovornosti in posledic;
- pomen izobraževanja v najzgodnejšem obdobju in sistemsko omogočanje enakih možnosti za vse predšolske otroke; postopno vključevanje vseh otrok v izobraževanje že pred vstopom v šolo; za otroke, ki niso bili vključeni v institucionalno predšolsko vzgojo, mora biti obvezna vključitev v brezplačni program za petletne otroke s ciljem socializacije in gradnje pozitivne samopodobe ter učenja slovenščine kot prvega tujega jezika;
- pomen izobraževanja (izobrazbe) v luči povečevanja (samo)zaposlitvenih možnosti, s spoznavanjem izkušenj in praks tako imenovane etno-ekonomije;
- pomen izobraževanja (izobrazbe) v luči mobilnostnih potreb sodobnega človeka, torej tudi pripadnika romskega naroda. Dvig socialnega kapitala je običajno mogoč zunaj romskega naselja, v urbanem okolju. Za vstop in bivanje v urbanem okolju pa je potrebno pridobiti ustrezno izobrazbo. Ta omogoča več možnosti za zaposlitev;
- pomen izobraževanja (izobrazbe) v luči zmanjševanja družbene obrobности in/ali izključenosti;
- pomen premagovanja jezikovnih ovir z učenjem materne in slovenskega jezika kot prvega tujega jezika že v najzgodnejšem obdobju;
- pomen vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj;
- pomen izobraževanja v luči zmanjševanja socialne ogroženosti;
- pomen vseživljenjskega učenja;
- pomen »romskega« naselja in izgradnje večnamenskih prostorov v romskih naseljih, v katerih bi se lahko izvajali različni celoletni in krajši izobraževalni programi, delavnice, predavanja tako v dopoldanskem času kot popoldan: predšolska vzgoja kot celoletni, vsakodnevni pripravljalni program največ do petega leta otroka, učna pomoč za učence in dijake, ki so vključeni v redno izobraževanje, obšolske dejavnosti, izobraževanje za odrasle s ciljem pridobiti specifična znanja in osnovno izobrazbo, ki omogoča zaposlitev in samostojno življenje; v objektu bi bila tudi pisarna romskega svetnika, pisarna za obiske iz centra za

socialno delo, zdravstvenega doma, za zdravstveno vzgojo – pediatrične sestre in sestre za zobno preventivo itd. in večnamenski prostor za druženja, prireditve, sestanke ter tudi športno-plesne aktivnosti;

- pomen »romskega« naselja, znotraj katerega naj se odvijajo preizkušeni in učinkoviti pripravljalni programi predšolske vzgoje tam, kjer je nizka vključenost otrok v institucionalno vzgojo in izobraževanje, nizek socialni status družin zaradi brezposelnosti staršev; programi naj izhajajo iz posebnosti in potreb okolja ter vsake posamezne družine. Še posebej velja poudariti, da obstajajo tudi pomisleki o izvajanju predšolske vzgoje v romskih naseljih, da bi predšolski oddelki v romskih naseljih pomenili korak nazaj v procesu integracije romskih otrok in naj bi pomenili pot uresničevanja getov skozi stranska vrata. Opozorilo o romskih naseljih kot potencialnih getih je potrebno jemati nadvse resno. Zato je treba poiskati načine in poti, da se poleg vzgojno-izobraževalnega dela v naseljih sočasno odvijajo aktivnosti, ki vodijo k vključevanju romskih otrok v širše družbeno okolje;⁹
- pomen gradnje mostov medsebojnega zaupanja med Romi in večinsko populacijo ter premagovanje predsodkov na obeh straneh.

⁹ Dilem, ki zadevajo izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela v romskih naseljih, je veliko. Zanimivo vprašanje je tudi naslednje: kdaj je otrok bolj segregiran, izločen? Takrat, ko je vključen v krajši vzgojni program, ki mu postopno daje možnost premagovanja ovir, možnost gradnje pozitivne samopodobe, izenačitev pogojev in pripravo na integracijo, ali takrat, ko je leta pozabljen, ni vključen v noben program in obstaja le kot »objekt« ali celo »vir dohodka«?

IZVAJANJE STRATEGIJE 2004 V OBDOBJU 2004 - 2010¹⁰

Razdelek je zasnovan (strukturiran) tako, da najprej predstavi opis posameznega problemskega sklopa, kot ga predstavi *Strategija 2004*. Po prikazu posamezne rešitve kot problemskega sklopa sledi prikaz ukrepov in aktivnosti, ki so jih v luči razreševanja posameznega problemskega sklopa pripravili in izvedli posamezni subjekti, tako državni organi kot organizacije civilne družbe.

Ob koncu sledi še seznam predlogov aktivnosti, ki bi jih veljalo izvesti po letu 2010, da bi dosegli na posameznem področju razvojni napredek.

V *Strategiji 2004* so najpomembnejše rešitve na področju vzgoje in izobraževanja Romov opredeljene takole:

- »zgodnje vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem: vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo v vrtcih vsaj dve leti pred pričetkom osnovne šole, tj. najpozneje s štirimi leti; namen vključevanja v vrtce je predvsem učenje jezika (tako slovenskega kot romskega) ter socializacija v vzgojno-izobraževalni instituciji, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop in vključevanje v osnovno šolo;
- romski pomočnik: neznanje slovenskega jezika ter neuspešno vključevanje otrok lahko odpravljamo oziroma ublažimo tudi z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi čustveno in jezikovno bariero in bo predstavljal neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo;
- vsebinsko prilagajanje programov: v osnovni šoli uvedba pouka romskega jezika na fakultativni ravni, učenje slovenskega jezika, identifikacija ciljev (npr. multikulturalnosti) oziroma standardov znanja v učnih načrtih, ki se dosežejo z vsebinami romske kulture, zgodovine in identitete;
- stalno strokovno izpopolnjevanje in doizobraževalni programi za strokovne delavce;
- posebne oblike organizacije in materialni pogoji: vsaj ohranitev zdaj veljavnih normativov; še naprej finančna podpora oziroma pomoč Ministrstva RS za šolstvo, znanost in šport;

¹⁰ V letu 2005 je minister za šolstvo in šport imenoval posebno skupino za spremljanje izvajanja ukrepov *Strategije 2004* in za pripravo letnih akcijskih načrtov za izvajanje ukrepov *Strategije 2004*. Predsednik skupine je predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat – Muc. Ministrstvo tako vsako leto sprejme akcijski načrt, v katerem so predvidene aktivnosti šolskega ministrstva, Zveze Romov Slovenije, javnih zavodov, šol itd., kot so npr. financiranje dela romskih pomočnikov, sodelovanje pri pripravi učnega načrta za izbirni predmet »romska kultura«, ki ga je pripravil Zavod za šolstvo, ter sodelovanje pri pripravi poklicnega standarda za romskega pomočnika in koordinatorja.

- ne segregacija, praviloma ne homogeni oddelki; uporabiti zakonsko že predpisane oblike individualizacije, notranje in fleksibilne diferenciacije, nivojskega pouka;
- različne oblike učne pomoči;
- vzpostavljanje zaupanja v šolo in odpravljanje predsodkov (poseben načrt šole, s katerim določijo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov, in načrt zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov, ki se pri večinski populaciji pojavljajo v razmerju do učencev Romov);
- romski učenci kot etnična skupina niso učenci s posebnimi potrebami (učenčeva šolska neuspešnost, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne more biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom);
- izobraževanje odraslih: izhodišče za določanje ciljev izobraževanja odraslih Romov so temeljni cilji, zapisani v *Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010* (zviševati splošno izobraževalno raven odraslih, dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni standard, povečati zaposljivost in povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju). Posebna pozornost bo namenjena izobraževanju odraslih Romov za dvigovanje izobrazbene ravni in razvoj delovne sile, razvijanju svetovalnih središč oziroma omrežja v okoljih, kjer živijo Romi, in institutu romskega koordinatorja, posebnim normativom in standardom za programe, v katere so vključeni odrasli Romi, zagotovitvi sredstev za možnost brezplačne udeležbe v programih in brezplačne učne pomoči.«¹¹

Opozorila učiteljev praktikov:

Ob pripravljanju *Strategije 2011* so bili izvedeni mnogi globinski intervjuji med učitelji praktiki na temo uspešnosti/neuspešnosti romskih otrok v vzgojno-izobraževalnem procesu. Enotno mnenje je, da je bil na tem področju storjen zaznan premik, toda le majhen korak naprej. V nekaterih okoljih so bili celo mnjenja, da se je stanje na področju izobraževanja poslabšalo. Vzroki za takšno stanje so različni. Najpogosteje pa se omenjajo naslednji:

- zaradi nenehnega komaj doseganja minimalnih standardov se razlika v znanju med neromskimi in romskimi učenci (ki pouk obiskujejo neredno) iz leta v leto povečuje;
- velik razkorak v znanju povečuje pri romskih otrocih občutek, prepričanje o neuspešnosti;
- pogosto je izostajanje od pouka;
- osip je največji pri prehodu z razredne stopnje na predmetno, ko pouk iz matičnih učilnic preide v kabinetni pouk;

¹¹ *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji*. Dostopno na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/0721_strategija_Romi.doc (28. 3. 2010).

- neznanje slovenskega jezika;
- nizka spodbuda staršev; starši otrokom znanja ne predstavljajo kot vrednote in metode za dvig življenjske ravni.

ANALIZA CILJEV STRATEGIJE 2004, DEJAVNOSTI ZA URESNIČITEV
STRATEGIJE 2004 S PREDLOGI AKTIVNOSTI PO LETU 2010

Cilj št. 1

Zgodnje vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem: vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo v vrtcih vsaj dve leti pred pričetkom osnovne šole, tj. najpozneje s štirimi leti; namen vključevanja v vrtce je predvsem učenje jezika (tako slovenskega kot romskega), ter socializacija v vzgojno-izobraževalni instituciji, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop in vključevanje v osnovno šolo.

Uresničevanje cilja v obdobju 2004 - 2010:

Vključevanje otrok v predšolsko vzgojo poteka v različnih oblikah in na različne načine: od vključevanja v vrtec zunaj romskega naselja brez »predpriprave« (na primer občina Tišina) do vrtca s celovitim vzgojnim programom v objektu na obrobju romskega naselja, kamor se vključujejo zgolj romski otroci (naselje Pušča); nadalje primer vrtca s polovičnim časom Pikapolonica v Brezju, občina Novo mesto; vrtca s skrajšanim programom Romano v Hudejah, občina Trebnje; do občasnega nujenja učne pomoči, na primer v naselju Smrekec 1, občina Grosuplje, ter tudi do posameznih, a pomembnih primerov integracije, vključitve romskih otrok v redne oddelke enot vrtca v sklopu zavoda OŠ Leskovec, občina Krško, ter v občini Škocjan.

Tudi v osnovnih šolah so bile razvite različne oblike pomoči. Tako npr. na osnovni šoli Janka Padežnika v Mariboru izvajajo projekt Tutorstvo. V tem projektu učenci Romi pomagajo učencem, ki le s težavo dosegajo minimalne standarde znanj. Gre za heterogeno pomoč (Rom-Slovenec, Slovenec-Rom); v smislu sobivanja in kvalitete skupnega preživljanja časa. Razvijajo strpnost in pozitivno šolsko klimo.

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

- Glede na to, da predšolska vzgoja v naseljih nedvomno prispeva k dvigu kompetenc otrok (Novo mesto, Trebnje), je potrebno razmisliti o **načrtnem in sistematičnem izgrajevanju objektov in specifičnih programov predšolske vzgoje v romskih naseljih** (tam, kjer je to upravičeno in potrebno seveda);
- večnamenske objekte bi lahko dogradili z večnamenskimi prostori, v katerih bi se lahko izvajali različni celoletni in krajši vzgojno-izobraževalni programi, delavnice, predavanja, tako v dopoldanskem času kot popoldanskem času: predšolska vzgoja kot celoletni,

vsakodnevni program, učna pomoč za učence in dijake, ki so vključeni v redno izobraževanje, obšolske dejavnosti, izobraževanje za odrasle s ciljem pridobiti specifična znanja in osnovno izobrazbo, ki omogoča zaposlitev in samostojno življenje; v objektu bi bila tudi pisarna romskega svetnika, pisarna za obiske iz centra za socialno delo, zdravstvenega doma, za zdravstveno vzgojo - pediatrične sestre in sestre za zobno preventivo itd. in večnamenski prostor za druženja, prireditve, sestanke ter tudi športno-plesne aktivnosti;

- gradnja pozitivne samopodobe;
- izenačitev pogojev z večinsko populacijo za uspešno nadaljnje izobraževanje ter posledično večjo možnost pridobitve izobrazbe, zaposlitve, kot cilj prevzemanja odgovornosti za lastno življenje;
- romska naselja so grajena ob naseljih večinskega naroda. Marsikatero naselje »večinskega naroda« se zaradi širitve srečuje s pomanjkanjem prostora v vrtcih. Zato velja raziskati možnost, da bi »romske« vrtce v »romskih« naseljih obiskovali tudi neromski otroci;
- nudenje učne pomoči naj se, kjer je to močno, prenese v romska naselja. Poleg izobraženih Romov bi veljalo k nudenju učne pomoči pritegniti tudi učitelje.

Cilj št. 2:

Romski pomočnik: neznanje slovenskega jezika ter neuspešno vključevanje otrok lahko odpravljamo oziroma ublažimo tudi z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi čustveno in jezikovno oviro in bo predstavljal neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo.

Uresničevanje cilja v obdobju 2004 - 2010:

Že pred sprejetjem *Strategije 2004* je ministrstvo za delo uvajalo instrument romskega pomočnika preko projekta Equal, ki ga je vodila RRA Mura. Projekt je spremljalo nerazrešeno vprašanje statusa romskih pomočnikov in njihovega izobraževanja. Proces priprave in potrjevanja poklicnega standarda v tem času vzporedno ni bil izveden, zato kljub temu, da so bili pomočniki deležni obsežnega izobraževanja, ob koncu niso pridobili formalnih certifikatov. Projekt tudi ni bil formalno umeščen v sistem vzgoje in izobraževanja, temveč je tekel vzporedno, verjetno tudi zato ker je bilo premalo medsektorskega povezovanja med MDDSZ ter MŠŠ.

Uresničevanje tega ukrepa je potekalo v več fazah. Do leta 2007 je CPI z dvema delovnimi skupinama oblikoval poklicne standarde, ki so bili sprejeti na Strokovnem svetu za poklicno in strokovno izobraževanje. S sprejetjem poklicnega standarda¹² so bile dane prve normativne podlage za sistemsko umeščanje romskega pomočnika v sistem vzgoje in izobraževanja. Na podlagi opredeljenih poklicnih standardov je mogoče te poklice sploh financirati in sistemizirati v okviru vzgojno-izobraževalnih ustanov.

V letu 2008/09 se je v okviru projekta Uspešno vključevanje učencev Romov v sistem vzgoje in izobraževanja, ki je financiran s sredstvi ESS in MŠŠ, zaposlilo 31 romskih pomočnikov, vendar je ob tem treba poudariti, da gre za projektno financiranje.

Poleg navedenega je v praksi (ne glede na oblikovan poklicni standard) prihajalo do različnih razumevanj, kakšen je opis dela romskega pomočnika, do različnih pogledov, ali je romski pomočnik dodatni učitelj, ki nudi učno pomoč, ali je praviloma predstavnik romske skupnosti, ki tvori most med romsko skupnostjo in šolo.

Do različnih razumevanj je prihajalo tudi zaradi neusklajenih ukrepov in načinov delovanja med ministrstvi, saj se je institut romskega pomočnika pojavljal tudi v kontekstu javnih del, kjer je bila njegova vloga drugače opredeljena.

Institut *romskega pomočnika* se je v preteklih letih izkazal kot pozitiven ukrep za dvig socialnega kapitala pripadnikov romske skupnosti. Zato je treba poiskati načine in vire, da bi se institut romskega pomočnika ohranil tudi po letu 2011. V obdobju po letu 2011 je potrebno institut *romskega pomočnika* dograditi, tako v luči zahtev po zahtevani višji stopnji izobrazbe *romskih pomočnikov* kot tudi v luči hotenj po vključitvi *romskega pomočnika* v razvid del in nalog vrtcev in šol.

¹² Poklicni standard »romski pomočnik« in poklicni standard »romski koordinator« je objavljen v *Uradnem listu RS*, št.31/2007 (6. 4. 2007).

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

V procesu dograjevanja poklicnega standarda romski pomočnik je treba:

- odpraviti dvojno poimenovanje (romski pomočnik, romski koordinator);
- romski pomočnik mora imeti najmanj srednjo oziroma srednjo strokovno izobrazbo in pedagoško-andragoško izobrazbo, pridobljeno po ustreznem javnoveljavnem študijskem programu za izpopolnjevanje, ki jo v prehodnem obdobju lahko pridobi tudi postopoma, saj je v nekaterih okoljih malo Romov s srednjo šolsko izobrazbo;
- vsi romski pomočniki morajo pridobiti poklicno kvalifikacijo;
- zaželeno je, da je romski pomočnik pripadnik romske narodne skupnosti oziroma živi v romski skupnosti, v družini, kjer je eden od partnerjev Rom, in obvlada romski jezik Romov v okolju, kjer je zaposlen;
- nadaljevanje izobraževanja romskih pomočnikov na univerzitetni ravni je pogoj za obnavljanje pogodbe o zaposlitvi (postopno v vsej Sloveniji);
- delovno mesto romski pomočnik se sistematizira v pravilnikih o notranji organizaciji in sistematizaciji delovnih mest v vrtcih in osnovnih šolah.

Cilj št. 3

Vsebinsko prilagajanje programov: v osnovni šoli uvedba pouka romskega jezika na fakultativni ravni, učenje slovenskega jezika, identifikacija ciljev (npr. večkulturnosti) oziroma standardov znanja v učnih načrtih, ki se dosežejo z vsebinami romske kulture, zgodovine in identitete

Uresničevanje cilja v obdobju 2004 - 2010:

V času od sprejetja *Strategije 2004* je bil pripravljen in leta 2007 sprejet izbirni predmet »romska kultura«. Predmet se izvaja na osnovni šoli Janka Padežnika v Mariboru. V okviru predmeta učenci pridobivajo znanja o romski zgodovini, o romski kulturi kot načinu življenja in o romski kulturni ustvarjalnosti v preteklosti in danes; učenci hkrati razvijajo sposobnost za razumevanje načinov življenja različnih narodnih/etničnih skupin, ki sobivajo na istem prostoru. Pedagoški proces je naravnan tako, da pospešuje razvoj osebnostnih lastnosti, ki učencem omogočajo uveljavljanje temeljnih civilizacijskih vrednot ter aktivnega državljanstva.

Vendar samo z uvajanjem tega izbirnega predmeta ni mogoče razrešiti ključnih vprašanj, običajno opisanih kot »prezrti kurikulum«. **Prav zato ostaja naloga, da se šolska politika zavzame za odločnejše vključevanje romske kulture tako v okviru predpisanega kot izvedbenega kurikula na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja.** Navedeno velja tudi za učbenike in priročnike za učitelje.

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

- izvesti je treba analizo osnovnošolskih in srednješolskih učbenikov ter pripraviti konkretna priporočila za vključevanje romske kulture v veljavne učbenike;
- k vključevanju romske kulture v izvedbene kurikule sodi tudi usposabljanje učiteljev, zato je temu vprašanju treba tudi v bodoče nameniti posebno pozornost.

Cilj št. 4

Stalno strokovno izpopolnjevanje in doizobraževalni programi za strokovne delavce.

Uresničevanje cilja v obdobju 2004 - 2010:

- Izvedeni so bili strokovni posveti na temo uspešnejšega vključevanja učencev Romov v sistem vzgoje in izobraževanja,
- vsako leto so se izvajali seminarji za učitelje v okviru nadaljnega strokovnega izobraževanja,
- vzpostavljena je mreža šol, v katero so vključeni učenci Romi z namenom izmenjave izkušenj, primerov dobrih praks (Zavod za šolstvo, Center za poklicno izobraževanje),
- v okviru Zavoda RS za šolstvo deluje študijska skupina učiteljev, ki poučujejo romske učence,
- na področju vzgoje in izobraževanja so zelo aktivne tudi različne nevladne organizacije in strokovne ter izobraževalne ustanove,
- Zavod za izobraževanje in kulturo (ZIK) Črnomelj je bil v letih 2005 in 2006 koordinator projekta Phare 2003 - Vseživljenjsko učenje »Poklicno informiranje in svetovanje za Rome - PISR«, kjer je sodelovalo še devet partnerjev, in sicer Razvojno izobraževalni center Novo mesto, Center za izobraževanje in kulturo Trebnje, Ljudska univerza Kočevje, Ljudska univerza Krško, Fakulteta za socialno delo Ljubljana, Inštitut za narodnostna vprašanja, Zavod RS za zaposlovanje, Območna služba Novo mesto, Romsko društvo Rom Črnomelj in Alianta Ljubljana.

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

Izvesti evalvacijo množice dejavnosti, oceniti njihovo uspešnost ter predlagati ustrezne izboljšave obstoječega modela na način, da bodo v projekte aktivno vključeni tudi Romi.

Cilj št. 5

Posebne oblike organizacije in materialni pogoji: vsaj ohranitev zdaj veljavnih normativov; še naprej finančna podpora oziroma pomoč Ministrstva RS za šolstvo, znanost in šport¹³

Uresničevanje cilja v obdobju 2004 - 2010:

Država je v obdobju 2004 – 2010 posebej obravnavala in šolam priznavala ugodnosti za vzgojo in izobraževanje romskih učencev. Za individualno ali skupinsko delo z romskimi učenci je MŠŠ namenjala dodatna finančna sredstva, postavljeni so bili ugodnejši normativi za oddelke z Romi, posebej je financiralo prehrano, učbenike, ekskurzije ipd., financiralo je razvojno-raziskovalne naloge, povezane s problematiko uspešnejšega vključevanja učencev Romov ter standardizacijo romskega jezika kot podlago za poučevanje romskega jezika.

Ministrstvo je šolam mesečno nakazovalo sredstva za učence Rome za nakup učnih pripomočkov in za nekatere stroške v zvezi z dnevnimi dejavnostmi in ekskurzijami. Učbenike za romske učence so zagotavljale šole s pomočjo učbeniških skladov. Ministrstvo za šolstvo in šport je zagotavljalo dodatna sredstva za regresiranje šolskih malic za vse učence ter vsem šolam, ki so vključevale učence Rome.

Ministrstvo je osnovnim šolam z učenci Romi zagotavljalo dodatne pedagoške ure za izvedbo pouka v majhnih skupinah.

MŠŠ je namenilo precej sredstev za financiranje raziskav na področju izobraževanja (in usposabljanja) Romov. V okviru programa »Konkurenčnost Slovenije 2001 – 2006« je bil na podlagi razpisa leta 2001 izbran in financiran triletni raziskovalno-razvojni projekt, katerega cilj je razvoj modelov za izobraževanje in usposabljanje Romov, z namenom zagotavljanja povečanja rednega zaposlovanja Romov. V letu 2002 je bil v okviru programa »Konkurenčnost Slovenije 2001 – 2006« na podlagi razpisa izbran in financiran program z naslovom »Zagotavljanje enakih možnosti za izobraževanje romskih otrok in njihovih družin«. Na Fakulteti za družbene vede je v letih od 2006 – 2008 tekel projekt »Reševanje romske problematike v Sloveniji s poudarkom na socialni inkluzivnosti Romov v šolski sistem«.

V tem obdobju je bilo financiranih več razvojno-raziskovalnih del. Razvojno-raziskovalna dela so element "*evidence-based policy*", saj je le s tovrstnimi podlagami mogoče oblikovati učinkovito edukacijsko politiko.

S sredstvi ESS so bila zagotovljena sredstva za vključevanje 30 romskih pomočnikov v šole.

V letu 2008 so bila zagotovljena sredstva za povečanje števila pedagoških delavcev v oddelkih, kjer so vključeni učenci Romi.

¹³ Poimenovanje ministrstva v času nastanka *Strategije 2004*.

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

Zapisane rešitve iz *Strategije 2004* se izvajajo tudi s projekti v okviru nove finančne perspektive Evropskega socialnega sklada – Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, četrta razvojna prioriteta Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti, druga prednostna usmeritev Povečati dostopnost in enake možnosti v sistemu vzgoje in izobraževanja. Take rešitve so npr. vpeljava romskega pomočnika na vzgojno-izobraževalne zavode, priprava didaktičnih materialov, izvajanje projektov za preseganje stereotipov itd. V prihodnje naj bi se s pomočjo sredstev ESS sofinancirali tudi drugi ukrepi za dvig kulturnega in socialnega kapitala, kot so npr. razvijanje različnih oblik in programov predšolske vzgoje, vključevanje otrok v različne oblike predšolske vzgoje ipd.

Cilj št. 6

Ne segregacija, praviloma ne homogeni oddelki; uporabiti zakonsko že predpisane oblike individualizacije, notranje in fleksibilne diferenciacije, nivojskega pouka

Uresničevanje cilja v obdobju 2004 - 2010:

Od šolskega leta 2003/04 je ukinjen normativ za oblikovanje romskih oddelkov v osnovni šoli.

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

- Posebno pozornosti je potrebno posvetiti posebnim didaktičnim strategijam, še posebej vprašanju individualizacije in diferenciacije na osnovi načrtnih opazovanj in nenehne evalvacije napredka vsakega posameznika,
- poiskati je potrebno odgovor na vprašanje, kako opolnomočiti romske učence za uspešno doseganje standardov znanja in vključevanje v pouk,
- treba je razviti ustrezen metodološki instrumentarij, s katerim bo mogoče evalvirati učinkovitost posameznih ukrepov, razvijati in preizkušati instrumente za spremljanje napredka v razvoju na vseh področjih,
- treba bo postaviti jasne konceptualne opredelitve med pedagoško individualizacijo – diferenciacijo in integracijo,
- nujnost uvajanja nekaterih drugih oblik pedagoškega dela, kot je npr. **učna pomoč v popoldanskem času** tako v šoli kot tudi v naselju.

Cilj št. 7

Različne oblike učne pomoči

Uresničevanje cilja v obdobju 2004 - 2010:

Učna pomoč ni zaživela kot sistemski ukrep, kljub temu da nudijo študijsko pomoč različne organizacije, na primer, člani društva RAK v Murski Soboti in v »romskem« naselju Vanča vas-Borejci, v prostorih vrtca Pikapolonica v Brezju, občasne delavnice v Šmihelu, v Grosupljem in v Hudejah.

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

Učno pomoč je potrebno razviti kot sistemski ukrep. Učno pomoč naj nudijo usposobljeni inštruktorji. Romski pomočniki so v ta proces vključeni samo, če so za izvajanje učne pomoči usposobljeni. Učno pomoč je potrebno nuditi tako na šoli kot v naselju. Nudenje učne pomoči je mogoče v primerih, ko ni v romskih naseljih ustreznega prostora, rešiti s pomočjo mobilnih centrov učne pomoči.

Cilj št. 8

Vzpostavljajte zaupanja v šolo in odpravljanje predsodkov (poseben načrt šole, s katerim določijo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov, in načrt zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov, ki se pri večinski populaciji pojavljajo v razmerju do učencev Romov)

Uresničevanje cilja v obdobju 2004 - 2010:

V skladu z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja morajo vse šole izdelati t. i. vzgojne programe. V okviru tega naj šole z vključenimi učenci Romi izdelajo načrt in izvajajo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov. Cilj, ki naj bi ga dosegli s tem sodelovanjem, je vzpostavitev zaupanja v šolsko institucijo pri romskih starših in učencih.

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

Za uresničevanje tega cilja se šole spodbuja, da v celotnem delu kurikula (tako v predmetnem delu kot tudi v okviru razširjenega dela programa, obveznih izbirnih vsebin, odprtega dela kurikula) izvajajo dejavnosti, projekte, ki povečujejo zaupanje v šolo in katerih cilj je odpravljanje predsodkov. Pri načrtovanju teh aktivnosti šolam nudijo strokovno podporo javni zavodi, npr. Zavod RS za šolstvo, CPI ipd. Hkrati šole pri načrtovanju navedenih aktivnosti uporabljajo primere dobre prakse, ki so se razvili na šolah v preteklih obdobjih. Sredstva za izvajanje so deloma zagotovljena iz nacionalnega proračuna. Potrebno jih je zagotoviti tudi s pomočjo evropskih sredstev.

Cilj št. 9

Romski učenci kot etnična skupina niso učenci s posebnimi potrebami (učenčeva šolska neuspešnost, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne more biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom).

Uresničevanje cilja v obdobju 2004 - 2010:

Romski učenci so lahko učenci s posebnimi potrebami, kadar sodijo v eno od opredelitev učencev s posebnimi potrebami, ki jih določa *Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami*.¹⁴ Kot etnična skupina pa romski učenci niso učenci s posebnimi potrebami. V skladu z zakonodajo in novimi podzakonskimi akti (iz leta 2003), ki urejajo področje učencev s posebnimi potrebami, je treba posebno pozornost posvetiti usmerjanju učencev Romov v posamezne programe. Učenčeva šolska neuspešnost, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne more in ne sme biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom.

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

Glede na to, da je v osnovnih šolah s prilagojenim programom še vedno veliko število otrok pripadnikov romske narodne skupnosti, je potrebno ponovno proučiti instrumente, na podlagi katerih se oblikujejo strokovna mnenja za usmerjanje teh otrok. Temu področju je v prihodnje treba posvetiti še posebno pozornost. Z ustreznimi instrumenti in ustreznim nadzorom je treba preprečevati zlorabljanje kategorije »učencev s posebnimi potrebami«.

¹⁴ Uradni list RS, št. 118/06.

Cilj št. 10

Izobraževanje odraslih: izhodišče za določanje ciljev izobraževanja odraslih Romov so temeljni cilji, zapisani v Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (zviševati splošno izobraževalno raven odraslih, dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni standard, povečati zaposljivost in povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju).

Aktivnosti od leta 2011 dalje za uresničitev strateškega cilja:

Posebna pozornost bo namenjena izobraževanju odraslih Romov za dvigovanje izobrazbene ravni in razvoj delovne sile, razvijanju svetovalnih središč oziroma omrežja v okoljih, kjer živijo Romi. Posebno pozornost je potrebno posvetiti izobraževanju romskih deklet in žena.

ZAKLJUČNE OPOMBE

Pri ustvarjanju pogojev za uspešno edukacijo se soočimo z dejstvom, da je položaj Romov v edukaciji odraz položaja, ki ga imajo v družbi, ter da vprašanj uspešnejšega vključevanja v sistem edukacije ni mogoče reševati nepovezano z drugimi vprašanji. Le sočasno reševanje problematike bivanjskih razmer, zdravstvene problematike, zaposlovanja itd. lahko prispeva k ustvarjanju pogojev za dvig izobrazbene strukture Romov.

Neučinkovitost sistemskih ukrepov je pogosto odraz nekoordiniranih aktivnosti med posamičnimi področji družbenega delovanja in predvsem v nejasno definirani vlogi Romov samih pri načrtovanju aktivnosti. Prepogosto je romska skupnost še vedno objekt, za katerega se načrtujejo ukrepi, in ne aktiven sogovornik, ki bi sam prispeval k načrtovanju ukrepov in s tem prevzemal odgovornost za lastno usodo.

V obdobju po letu 2010 je potrebno načrtno spodbujati romske učence za nadaljevanje izobraževanja v **srednjih šolah**, in to ne samo v poklicnih šolah različnih vrst, ampak tudi za nadaljevanje šolanja v gimnazijah. Za področje srednjega šolstva je treba predvsem zagotoviti možnosti za šolanje (bivanje v dijaških domovih, štipendiranje) ter ukrepe učne pomoči.

Posebno pozornost je potrebno posvetiti **visokošolskemu in univerzitetnemu izobraževanju**. To izobraževanje sicer sodi v pristojnost Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Na tem mestu velja le opozorilo, da je nujno potrebno povečati možnost šolanja Romov v terciarnem izobraževanju tudi z ukrepi, kot so štipendiranje in zagotavljanje postelj v študentskih domovih. Štipendije naj bodo dodeljene za vse študijske smeri, ne samo za pedagoški poklic.

V obdobju od leta 2011 je treba okrepiti strokovno razpravo o **normiranju romskega jezika** na temelju strokovnih gradiv, ki so bila izdelana v zadnjih obdobjih. Pri razpravah o normiranju romskega jezika mora ključno vlogo imeti romska narodna skupnost sama in njena inteligenca. Upoštevati pa je treba tudi sklepe in stališča, ki so bili oblikovani v zvezi z normiranjem romskega jezika na mednarodni ravni.

SPREMLJANJE URESNIČEVANJA STRATEGIJE

Za načrtovanje izvajanja Strategije, operacionalizacijo nalog, zapisanih v Strategiji, in evalvacijo aktivnosti se ustanovi Svet za spremljanje uresničevanja strategije. Svet sestavlja 17 članov:

- Ministrstvo za šolstvo in šport, 3 člani
- Zveza Romov Slovenije, 2 člana
- Forum romskih svetnikov, 2 člana
- Romski akademski klub, 2 člana
- Pedagoški inštitut, 1 član
- Andragoški center Slovenije, 1 član
- Inštitut za narodnostna vprašanja, 1 član
- Pet učiteljev praktikov (Prekmurje, Bela krajina, Dolenjska, Posavje, Maribor)

Naloge Sveta in način njegovega delovanja se podrobneje opredelijo s poslovnikom.